

Edukační cíle

(pracovní materiály k výuce, bez jazykové korektury, sestavila K. Vlčková)

- edukační cíl = základní ped. kategorie, projektuje výchovně-vzdělávací výsledky, vyjadřuje účel edukace a implikuje směr působení, metody, principy, prostředky, formy atd.; je to konkretizace žádoucího stavu
- historicky a kulturně podmíněná ped. kategorie – mění se; rozdíly mezi jednotlivými ped. koncepcemi jsou právě ve formulaci cílů silné (existencialismus – rozvoj jedince, reformní pedagogika – aktivnost, tvořivost, ...; neotomismus – láska k Bohu, pokora; atd.)
- některé ped. směry odmítají formulování cílů (antipedagogika, antiautoritavní výchova, antidirektivní výchova) jako prvek edukační diskriminace
- důležitá je reálnost, splnitelnost cíle, tudíž i správná formulace cílů v tomto smyslu
- problematikou edukačních cílů se zabývá jedna z ped. disciplín – **ped. teleologie** (telos – řeč. cíl)
- progresivním trendem je charakterizovat cíle v podobě *dosahovaných kompetencí* žáky (viz Rámcové vzdělávací programy – RVP: cíle jsou formulovány v RVP)
- cíle zahrnují: a) hodnoty a postoje, b) produktivní činnost a praktické dovednosti, c) poznatky a porozumění
- rozlišujeme cíle: vyučovacího předmětu, ročníkové, pro určitá témata, pro výukové situace apod.

Funkce cílů

- a) orientační – strategická orientace edukace díky formulaci cílů
- b) motivační – přiblížení se cíli, jeho dosažení motivuje
- c) realizační – správně zvolené a formulované cíle pomáhají dosáhnout tohoto cíle
- d) regulační – reflexe dosahování cílů podle stanovených cílů

Požadavky na cíle

- konzistentnost, kontrolovatelnost, komplexnost, přiměřenost (více viz např. Obst, Kalhous)

Nejčastější chyby ve vymezení výukových cílů

- ztotožnění cíle s tématem hodiny (např. české národní obrození, tok řeky Vltavy)
- záměna cíle s popisem činnosti učitele (vysvětlit pojem eroze, předvést činnost parního stroje)
- příliš obecné vymezení, není stanovena kvalita nebo jiná kritéria žákova výkonu (poznat ptáky, kteří u nás přezimují, vyvození rovnice hyperboly)

Druhy cílů

(nastudovat z *Jůva: Úvod do pedagogiky; uvést rozdíly na současných/konkrétních problémech* – např. RVP)

- individuální X sociální
- obecné X specifické
- materiální/informativní X formální/formativní
- adaptační X anticipační
- teoretické X praktické
- autonomní X heteronomní

Edukační cíle

- heteronomní morálka => autonomní morálka
- heteroedukace => autoedukace

- řízení jinými => autoregulace
- interiorizace heteronomních cílů (zvnitření)

Typy edukačních cílů – taxonomie cílů

1. Kognitivní (vzdělávací)
2. Afektivní (postojové)
3. Psychomotorické (výcvikové)
4. Sociální (komunikační)

- hierarchie, pyramida – k dosažení vyššího cíle je potřebné dosažení/zvládnutí nižší úrovně => návaznost, propojenost cílů

B.S. Bloom – taxonomie kognitivních cílů	
1.znalost (zapamatování)	definovat, doplnit, napsat, opakovat, pojmenovat, popsat, přiřadit, seřadit, reprodukovat, vybrat, vysvětlit, určit, ...
2.porozumění	dokázat, jinak formulovat, uvést příklad, interpretovat, objasnit, vysvětlit, odhadnout, opravit, přeložit, převést, vyjádřit jinak (vlastními slovy, jinou formou), vypočítat, zkontrolovat, změřit,...
3.aplikace	aplikovat, demonstrovat, diskutovat, interpretovat údaje a vztahy, načrtnout, navrhnout, plánovat, použít, prokázat, registrovat, řešit, uvést vztah mezi ..., uspořádat, vyčíslit, vyzkoušet, ...
4.analýza	analyzovat, najít princip uspořádání, provést rozbor, rozhodnout, rozlišit, rozdělit, specifikovat, ..
5.syntéza	kategorizovat, klasifikovat, syntetizovat, kombinovat, skládat, modifikovat, napsat sdělení (zprávu), navrhnout, organizovat, shrnout, vyvodit obecné závěry
6.hodnotící posouzení (hodnocení)	argumentovat, obhájit, ocenit, oponovat, podpořit (názory), porovnat, posoudit, provést kritiku, prověřit, srovnat s normou, vybrat, vyvrátit, uvést klady a zápory, zdůvodnit, zhodnotit, ..

Důsledky: Učitel často zkouší jen 1. úroveň - znalost, nicméně cílem jsou i vyšší cíle stavějící na nižších – závazný *Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání (RVP ZV)* klade důraz na vyšší úrovně cílů, učitel by měl tuto skutečnost reflektovat.

B. Niemierko – taxonomie kognitivních cílů		
1/ vědomosti	zapamatování poznatků	opakovat, napsat, definovat, znát, umět, pojmenovat, reprodukovat, vybrat, doplnit, přiřadit, seřadit,...
	porozumění	dokázat, jinak formulovat, interpretovat, odhadnout, předložit, vyjádřit vlastními slovy (jinou formou), vysvětlit, vypočítat, objasnit, předvést, opravit, změřit,...
2/ dovednosti	používání vědomostí v typových situacích	načrtnout, použít, uspořádat, řešit, vyzkoušet, ..
	používání vědomostí v problémových situacích	provést rozbor, rozhodnout, rozlišit, rozčlenit, specifikovat, klasifikovat, napsat sdělení, navrhnout, shrnout, vyvodit obecné závěry, argumentovat, obhájit, porovnat, posoudit, prověřit, srovnat s normou, vybrat, uvést klady a zápory, zdůvodnit,...

D.B.Kratwohl a kol. – taxonomie afektivních cílů	
1. přijímání (vnímavost)	
2. reagování	
3. oceňování hodnoty	
4. integrování hodnoty (organizace)	
5. integrace hodnot v charakteru	

B. Niemierko – taxonomie afektivních cílů		
I. úroveň	účast na činnosti	uvědomělé a pozorné provádění určité činnosti, nevyhýbá se roli či činnosti, ani ji neinicuje (přízpůsobení situaci)
	podjímání se činnosti	samostatné zahájení určité činnosti, vnitřní angažovanost na ní, málo upevněné jednání
II. úroveň	naladění k činnosti	trvalá vnitřní potřeba činnost konat, chybí širší zobecnění vztahu k dané činnosti
	system činnosti	zásady jednání v podobě rysů osobnosti, osobně svérázná činnost, ve složitých situacích nezklame

H. Daeve (1968) - taxonomie psychomotorických cílů	
1. imitace (nápodoba)	impulzivní nápodoba, vědomé opakování
2. manipulace (praktická cvičení)	manipulace podle instrukce, výběru, za účelem zpevnování
3. zpřesňování	reprodukce a kontrola
4. koordinace	sekvence a harmonie
5. automatizace	částečné zautomatizování, úplné

Royle (1978) – taxonomie sociálně-komunikativních cílů	
1. vyhledat si kontakt/nápojení na určitou skupinu	1. jít ke skupině
	2. rozvoj zájmu o účast na činnostech skupiny
	3. akceptovat možnosti jednání
	4. zpracovávat reakce členů skupiny
2. akceptovat návrhy na spolupráci	1. přiklonit se ke členovi skupiny, který navazuje pozitivní kontakt
	2. mít radost z nabídek ke spolupráci
	3. ověřovat slučitelnost nabídek se skupinovými normami
	4. ve dvou provést nějakou skupinově konformní aktivitu
3. činit návrhy na spolupráci	1. vyhledávat vícero členů skupiny
	2. vykazovat pozitivně hodnotící pocity ve vztahu ke spolupráci
	3. navrhovat společnou činnost/jednání
	4. společně uskutečnění plánu/činnosti
4. rozšiřování spolupráce	1. shromažďovat se po vícero členech
	2. sdělit své stanovisko - zájmy
	3. analyzovat bariéry spolupráce
	4. solidarizovat s ostatními
5. učit se různé sociální role	1. napodobovat způsoby chování (v jejich jevové/výrazové podobě) specifické pro určitou roli
	2. rozvíjet cit pro pozitivní hodnoty jiné sociální role
	3. vymezit jedno chování vůči jinému
	4. aplikovat diferencovaný akcept chování
6. snažit se o sociálně-kulturní inovace	1. sbírat informace o vůdčích idejích
	2. považovat sociální změnu za cennou
	3. sjednocovat nové vůdčí myšlenky s principy sociálního pokroku
	4. pomáhat při uskutečňování inovativních projektů

Př. Edukační cíle vymezené novým školským zákonem

Školský zákon – ze dne 24.9.2004, verze předložená prezidentovi k podpisu, 110 s.
 Účinnost zákona od 1.1.2005 (některé části později, např. nová maturita od 1.9.2007)
 Dostupné na: <http://www.msmt.cz/files/doc/pkt0602senat.doc>

Obecná ustanovení § 1 - 32

Zákonem je vzdělání založeno na zásadách:

- **rovnost přístupu** ke vzdělávání (bez diskriminace),
- zohledňování **vzděl. potřeb**,
- svobodném šíření poznatků, ale v souladu s obecnými cíli,
- **zdokonalování** vzdělávání,
- **hodnocení vzhledem** k cílům (**zákon, vzdělávací programy**),
- možnost **celoživot.** vzdělávání

Cíle dané v zákonu:

- **rozvoj osobnosti:**
 - o poznávací a sociální způsobilost
 - o hodnoty (pro osobní a občanský život, práci, získávání inf. a celož. učení)
- získání **vzdělání**
- uplatňování **demokracie**
- uplatňování **generové rovnosti**
- utváření národní, národnostní a evropské, globální **příslušnosti**
- **trvale udržitelný rozvoj**

Vzdělávací programy

§ 3, § 5 Systém vzdělávacích programů

- MŠMT zpracovává **NPV** (nár. program vzdělávání – Bílá kniha)
 - => vymezuje: **cíle**, oblasti, obsahy, prostředky
 - => předkládá ho k projednání vládě,
 - => ke schválení sněmovně a senátu
 - => zveřejňuje ho na Internetu,
- **pro každý obor vzdělávání (MŠ, ZŠ, SŠ, základní umělecké, jazykové vzděl.) se vydávají RVP**
 - => vymezují:
 - **cíle**
 - obsah (všeobecného a odborného vzděl.),
 - rozsah, délku
 - organiz. uspořádání vzděl.
 - profesní profil,
 - podmínky průběhu a ukončování,
 - zásady pro tvorbu ŠVP
 - podmínky vzděl. žáků se spec. potřebami,
 - materiální, organiz., person., bezpeč. podmínky

Předškolní vzdělávání § 33 – 35

- podílí se na zdravém cit., rozumovém, těles. rozvoji
- osvojení zákl. pravidel chování,
- zákl. hodnot, mezilids. vztahů
- vytváří zákl. předpoklady pro „pokračování ve vzdělávání“
- napomáhá **vyrovnávat nerovnoměrnosti** vývoje dětí
- poskytuje spec. ped. péči dětem se spec. potřebami

Základní vzdělávání - hl. 2 § 44 - 54

cíle:

- osvojit **strategie učení**
- **motivování k celoř. učení**
- učit se **tvůřivě myslet a řešit** přiměřené problémy
- účinně **komunikovat a spolupracovat**
- **chránit** své fyzic. i duš. **zdraví, hodnoty a živ. prostředí**
- být ohleduplní a **tolerantní** k jiným lidem, kulturám, hodnotám,
- **poznávat své schopnosti a možnosti a uplatňovat je** spolu s vědom. a dovednostmi při rozhodování o další profesní a život. dráze

Střední vzdělávání

cíle:

- **rozvíjí** věd., doved., schop., postoje, hodnoty získané v zákl. vzdělávání důležité pro osobní rozvoj jedince
- **všeob. nebo odbor. se všeobecným** vzdělání
- **upevňuje** hodnotovou orientaci
- předpoklady pro **osobní a občans. život**, samost. získ. **inf. a celoř. učení, pokračování v navazujícím vzdělávání**
- **přípravu pro výkon povolání** nebo prac. činnost

Př. Edukační cíle v Rámcových vzdělávacích programech – edukační cíle v národním kurikulu ČR

- nastudovat samostudiem
- *Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání* (navazuje na něj základní vzdělávání!!), *základního vzdělávání (RVP ZV)*, *středního odborného vzdělávání (RVP SOV)*, *středního gymnaziálního vzdělávání (RVP GV)*
- **www.vuppraha.cz, www.nuov.cz, www.msmt.cz**

Literatura

Obst, O. ; Kalhous, Z. a kol. *Školní didaktika*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X. s. 273-292.

Janiš, K.; Kraus, B.; Vacek, P. *Vybrané kapitoly z pedagogiky*. Hradec Králové : Gaudeamus, 1998. ISBN 80-7041-890-7. (kap. 4 – Výchovné cíle, s. 27 - 33.)

Školský zákon ze dne 24.9.2004 ve znění zaslaném prezidentovi k podpisu, účinnost od 1.1.2005.
Dostupné na: <http://www.msmt.cz/files/doc/pkt0602senat.doc>